

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพยาบาลถือเป็นบริการ สวัสดิการที่จำเป็นอย่างยิ่งของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการป่วยไข้ และความปลอดภัยของชีวิต การเตรียมบุคคลเพื่อให้บริการนี้จะต้องกระทำอย่างพิถีพิถัน และยึดถือปรัชญาแห่งการพยาบาล ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ใช้อย่างเป็นหลักการในการให้การศึกษอบรมหุทธิกรรม และความประพฤติกของพยาบาล เป็นจุดหมายปลายทางของการประกอบวิชาชีพพยาบาล ประกอบกับปรัชญาการศึกษาทั่วไปของสังคมที่ประกอบเป็นหลักความรู้จากวิทยาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมนุษย์ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา-การแพทย์ และสรีรวิทยา เป็นต้น เป็นหลักในการจัดหลักสูตรและการสอน (เดือน เทียนชาติกานนท์, วิจิตร ศรีสอ้าน และ ละออ พุดางกูร 2511 : 200) ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงประวัติเกี่ยวกับการผลิตพยาบาลจากอดีตเป็นต้นมา การจัดหลักสูตร และการดำเนินการสอนมีเป้าหมายมุ่งให้การให้การพยาบาลโดยตรงต่อผู้ป่วย มุ่งในด้านความสุขสบาย ความปลอดภัยของผู้ป่วย การเรียนการสอนจึงมุ่งในแง่ รู้ว่าทำการพยาบาลอย่างไร (How to do) ต่อมาหลักสูตรได้พัฒนามุ่งไปในทางให้คิด (How to know) มีหลักในการเรียนรู้ (Concept of Learning) อาศัยหลักการกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นวิธีการในการเรียนการสอน (วิเชียร ทวีลาภ 2522 : 45) ถือเป็นลักษณะของหลักสูตรที่มุ่งหวังทางวิชาชีพ และให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนเนื้อหาทางการพยาบาลมากกว่าวิชาในด้านอื่น ๆ ทั้งสิ้น จนกระทั่งเมื่อการศึกษาพยาบาลเริ่มก้าวเข้าสู่การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2499 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการพัฒนาหลักสูตรจากของเดิมมาเป็นหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตพยาบาล (วท.บ. พยาบาล) เป็นการปรับเปลี่ยนพื้นฐานความรู้ผู้เข้าศึกษาวิชาชีพพยาบาล เป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมปีที่ 6 ปัจจุบัน) เพื่อให้มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น ในด้านสังคม พยาบาลจะต้องเกี่ยวข้องกับมนุษย์

และสิ่งแวดล้อม พยายามจึงมีบทบาทในการช่วยส่งเสริมสมรรถภาพของผู้ป่วยในการปรับตัว
 หลักสูตรการศึกษาจึงต้องบรรจุวิชามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์เพิ่มขึ้น เพื่อให้มีความรู้
 ทั่วไป สนใจและมีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งแวดล้อม ภาระหนักในปัญหาสังคม และสำนึกว่าตนเอง
 มีส่วนร่วมรับผิดชอบในสังคม ไม่มุ่งในแง่ที่จะมีความรู้ทางวิชาชีพแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งสอด-
 คล้องกับแนวการศึกษาของชาติในระดับอุดมศึกษา (สมจินตนา กิจการ 2527 : 38-39)
 ลักษณะของหลักสูตรอุดมศึกษา จะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ วิชาชีพ
 (Professional education) วิชาพื้นฐานทั่วไป (General education) และ
 วิชาเลือก (Elective Courses) โดยเฉพาะวิชาพื้นฐานทั่วไป เป็นองค์ประกอบของ
 หลักสูตรที่จะสนองวัตถุประสงค์ในเรื่องคุณธรรมของบัณฑิต (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2522 :
 29) อันเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งในสาขาวิชาชีพทางการพยาบาลที่มุ่งหวังให้พยาบาลมี
 คุณธรรมสูง มีความรับผิดชอบ มีคุณสมบัติในการปฏิบัติงานชั้นวิชาชีพด้วยดี เข้าใจชีวิต และ
 สังคม เป็นพยาบาลที่มีคุณภาพ ซึ่งเชื่อว่า เนื้อหาความรู้ที่บรรจุอยู่ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปมี
 ความสำคัญ และจำเป็นต่อการที่บุคคลจะเป็นพยาบาลที่มีคุณภาพได้ (ทัศนาศา บัญทอง 2522 :
 27)

ในปัจจุบันแนวโน้มใหม่ทางการศึกษาพยาบาล ซึ่งทุกสถาบันการศึกษาพยาบาล ได้
 หันเข้าสู่ลักษณะของการศึกษาที่เน้นแนวทางแห่งสุขภาพ (Health Oriented Education)
 ที่เน้นชุมชนเป็นหลักในการศึกษาตามแนวคิดของการสาธารณสุขมูลฐาน (Primary
 Health Care) และประเทศไทยรับเข้าไว้ในระบบสาธารณสุขของประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2521
 นั้น ตามแนวทางดังกล่าว หลักสูตรการศึกษาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการจัดการ
 เรียนการสอน (จินตนา ยูนิพันธ์ 2524 : 219) อันจะนำไปใช้ในการผลิตพยาบาล จึงควร
 จะเปลี่ยนไป เน้นในด้านสำคัญดังต่อไปนี้

1. เน้นการป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพของคนทั่วไปทั้งในระดับบุคคล
 ครอบครัว และชุมชน (prevention)
2. เน้นการศึกษา เรื่องของค่านิยม ธรรมชาติ และคุณค่าของชีวิต ความสัมพันธ์ของ
 คนกับสิ่งแวดล้อม และผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพกายใจของคน เพื่อให้การพยาบาล
 โดยคำนึงถึง เหตุผลแวดล้อมสำคัญที่มีผลกระทบต่อคน (Humanistic and holistic
 approaches)

3. การศึกษาเกี่ยวกับโรค การรักษา และการพยาบาลเฉพาะโรคเน้นในกลุ่มโรคหรือความเจ็บป่วยที่พบเป็นประจำ หรือพบมากในชุมชน (Interest in common illness)

4. การศึกษาที่เข้าถึงชุมชน ซึ่งทำให้รู้จักปัญหา สนใจที่จะช่วยเหลือชุมชน และอยู่ในชุมชนได้ (Community Orientation) (ละออ หุดางกูร 2524 : 68)

จะเห็นได้ว่าการเน้นในข้อที่ 2 และข้อที่ 4 นั้น จะอาศัยเฉพาะการศึกษาวิชาพื้นฐานวิชาชีพ หรือวิชาชีพแต่เพียงลำพัง ก็คงไม่สามารถช่วยให้การจัดการศึกษามุ่งเป้า-หมายตามแนวทางของการสาธารณสุขมูลฐาน และไม่อาจช่วยพัฒนาสุขภาพของผู้เรียนให้เป็นผู้รู้จักมองปัญหา เป็นนักแก้ปัญหา สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ "วิชาพื้นฐานทั่วไป" ซึ่งเป็นองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งในหลักสูตร จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่มีส่วนช่วย เสริมความสมบูรณ์ทางคุณภาพในส่วนดังกล่าวข้างต้นนี้ให้เกิดขึ้นได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วสถาบันการศึกษาพยาบาลยังคงให้ความสนใจกับการปรับปรุงหลักสูตรในส่วนของวิชาชีพ เป็นสำคัญ เพราะเน้นความจำเป็นเร่งด่วนทางด้านการพยาบาล โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่ วิชาพื้นฐานทั่วไปยังมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนอยู่ ซึ่ง เป็นการ เปลี่ยนเพียงบางส่วน และส่วนที่เปลี่ยนนั้นไม่อาจเน้นในด้านเกี่ยวกับการแพทย์และการสาธารณสุขมากนัก (กัลยา พัฒนศรี 2525 : 70) การที่ไม่สามารถปรับปรุงในส่วนนี้ตามไปด้วย อาจทำให้เป็นผลกระทบต่อเป้าหมายของการผลิต ได้บัณฑิตทางการพยาบาลที่ไม่เหมาะสมกับทิศทางใหม่เพื่อชุมชน และถ้าเกิด เหตุ เช่นนี้ขึ้นก็จะส่งผลกระทบต่อเป้าหมายของการมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 ได้

ด้วยสาเหตุและความสำคัญตามที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดวิชาพื้นฐานทั่วไป ลักษณะการจัด วิชาดังกล่าวในอดีตที่ผ่านมาและดำเนินต่อจนกระทั่งปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด เหตุผลใดที่ผลักดันให้เกิดมีการ เปลี่ยนแปลงลักษณะการจัดรูปแบบ และ เนื้อหาของวิชาพื้นฐานทั่วไป รวมทั้งมีปัญหาใด เกิดขึ้นกับการจัดวิชาพื้นฐานทั่วไป และการปรับปรุงการเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป ในหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์บ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาพัฒนาการของวิชาดังกล่าวในหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์ของสถาบันการศึกษาพยาบาล เป็นสำคัญ เพื่อว่าข้อมูลที่ได้จะเป็น

ประโยชน์ส่วนหนึ่งในการช่วยพัฒนาวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้า และสนับสนุนแนวทางใหม่ของการจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์ของหลักการสาธารณสุขมูลฐาน ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาประวัติ และพัฒนาการของวิชาพื้นฐานทั่วไป ในหลักสูตรสาขาพยาบาล-ศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาพยาบาลของไทย
2. ศึกษาเปรียบเทียบวิชาพื้นฐานทั่วไป ในหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์ของสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร จากอดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2499-2527) เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การบริหารวิชา และการเรียนการสอน
3. ศึกษาสภาพภาพ และปัญหาของวิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรสาขาพยาบาล-ศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตดังนี้คือ

1. ศึกษาพัฒนาการของวิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร เฉพาะที่เป็นของรัฐ และองค์การกุศล รวม 7 แห่ง โดยศึกษาพัฒนาการตั้งแต่ พ.ศ. 2499 - พ.ศ. 2527 ในด้านต่าง ๆ 4 ด้านคือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การบริหารวิชา และการเรียนการสอน
2. ศึกษาเฉพาะหลักสูตรระดับปริญญาตรีของสาขาพยาบาลศาสตร์ ในสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ที่มีระยะเวลาการศึกษา 4 ปี เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่เป็นเอกสาร และสิ่งตีพิมพ์ที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดวิชาพื้นฐานทั่วไป ของสถาบันต่าง ๆ ดังนี้คือ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์
โรงพยาบาลรามาธิบดี วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ทั้ง 3 แห่ง สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
รวมทั้งวิทยาลัยพยาบาลต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข
วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ สังกัดกระทรวงมหาดไทย วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ และ
วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก สังกัดกระทรวงกลาโหม เอกสารทั้งหมดได้รับการตรวจสอบ
ความเชื่อถือได้ของแหล่งข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยถือว่า ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง
และเชื่อถือได้

2. ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดวิชาพื้นฐานทั่วไปของสถาบัน
ดังกล่าวในข้อ 1 และให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง ผู้วิจัยถือว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
และใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

พัฒนาการของวิชาพื้นฐานทั่วไป หมายถึง ผลการวิเคราะห์ความก้าวหน้าของ
วิชาพื้นฐานทั่วไป ในด้านต่าง ๆ 4 ด้านคือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การบริหารวิชา
และการเรียนการสอน

วิชาพื้นฐานทั่วไป หมายถึง รายวิชาพื้นฐานที่ประกอบไปด้วยกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์
มนุษยศาสตร์ ภาษา และวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ซึ่งไม่ใช่วิชาชีพ วิชาเอก วิชาโท หรือ
วิชาเลือกในสาขาวิชาชีพทางการพยาบาล

สถานภาพ หมายถึง สภาพ และลักษณะของวิชาพื้นฐานทั่วไป

สถาบันการศึกษาพยาบาล หมายถึง องค์กรที่เรียกว่า วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย
ซึ่งมีหน้าที่ผลิตบุคลากรพยาบาลระดับวิชาชีพที่ดำเนินการโดยรัฐ หรือองค์กรการกุศล ได้แก่
สถาบันที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และกระทรวง
กลาโหม ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงสถาบันในแต่ละสังกัดดังกล่าว เฉพาะที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร
เท่านั้น

สาขาพยาบาลศาสตร์ หมายถึง แขนงวิชาที่จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี

ที่มีระยะเวลาการศึกษา 4 ปี รับผู้สำเร็จจากชั้นมัธยมปีที่ 6 เพื่อผลิตบุคลากรทางสาธารณสุข
ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมป้องกัน และให้การพยาบาล ตลอดจนฟื้นฟูสุขภาพอนามัยให้
กับประชาชน

อาจารย์ผู้สอนวิชาพื้นฐานทั่วไป หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสอน และ
ให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาพื้นฐานทั่วไป แก่นักศึกษาพยาบาล ในสถาบันการศึกษาพยาบาล

อาจารย์พยาบาล หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารวิชา จัดและหรือรับผิดชอบ
เกี่ยวข้องกับวิชาพื้นฐานทั่วไป ในสถาบันการศึกษาพยาบาล โดยมีได้รับหน้าที่ในการสอนวิชา
พื้นฐานทั่วไป

นักศึกษาพยาบาล หมายถึง ผู้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรสาขาพยาบาล-
ศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาพยาบาล ทั้ง 4 ชั้นปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้

1. ใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการจัดวิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรสาขา
พยาบาลศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาพยาบาลของไทยในโอกาสต่อไป
2. ใช้เป็นแนวทางแก่หน่วยงานมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในการ
กำหนดนโยบายการจัดหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป
3. เป็น เอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าสำหรับนิสิตนักศึกษา และผู้ที่สนใจ
เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาของไทย

ลำดับขั้นตอนในรายงานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งลำดับขั้นตอนในรายงานการวิจัยออกเป็น 6 ขบวนการดังนี้

- บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์
ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น ความหมายของคำ
ที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย และลำดับขั้นตอน
ในรายงานการวิจัย

- บทที่ 2 หลักการ แนวคิด งามวิจัย และวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย
 ความหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายและความหมายของการศึกษา
 วิชาพื้นฐานทั่วไป ความเป็นมาของหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป รูปแบบ
 และการบริหารหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป การจัดหลักสูตรพื้นฐานทั่วไป
 ปัญหาของการนำหลักสูตรพื้นฐานทั่วไปไปใช้ และความเป็นมารวมทั้ง
 พัฒนาการของการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย
- บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือ
 ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล
 และการนำเสนอผล
- บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร
- บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
- บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
- ภาคผนวก เสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ รายละเอียดแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์
 รวมทั้งตารางเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สำหรับการวิจัยครั้งนี้